

2.1 ÚČTOVÁNÍ POHLEDÁVEK A ZÁVAZKŮ Z OBCHODNÍHO STYKU

Obsah

2.1	ÚČTOVÁNÍ POHLEDÁVEK A ZÁVAZKŮ Z OBCHODNÍHO STYKU	1
2.1.1	POHLEDÁVKY (krátkodobé i dlouhodobé)	1
2.1.2.	ZÁVAZKY (krátkodobé).....	9
	SHRNUTÍ	14
	LITERATURA.....	14

Účtová třída 3 se zabývá zúčtováním pohledávek a závazků účetní jednotky. Jedná se tedy o zaznamenání účetních transakcí mezi účetní jednotkou a jejím vnějším okolím. V této účtové třídě lze nalézt rozvahové účty aktivní a pasivní. Aktiva budou představovat pohledávky, které se z hlediska času budou členit na krátkodobé (splatné nejpozději do 1 roku) a dlouhodobé (splatné nad 1 rok). Pasivními účty se rozumí závazky (dluhy účetní jednotky). V účtové třídě 3 se jedná o závazky krátkodobé (tj. splatné nejpozději do 1 roku). Dlouhodobé závazky se zachycují v účtové třídě 4.

Účetní jednotka bude opět používat analytickou evidenci u vybraných pohledávek či závazků. Nejčastěji se budou účty analyticky evidovat dle měny pohledávky, či závazku, dle obchodního partnera (tuzemský, zahraniční), pohledávky dle času apod.

2.1.1 POHLEDÁVKY (krátkodobé i dlouhodobé)

31 – Pohledávky (krátkodobé i dlouhodobé)

311 – Odběratelé (Pohledávky z obchodních vztahů)

312 – Směnky k inkasu

313 – Pohledávky za eskontované cenné papíry

314 – Poskytnuté zálohy a závdavky – dlouhodobé a krátkodobé

315 – Ostatní pohledávky

Při stanovení hodnoty pohledávek je nutné rozlišit, k jakému okamžiku se ocenění provádí (viz tabulka 1). V případě nákupu pohledávek je možné jako součást pořizovací ceny zahrnout vedlejší pořizovací náklady, kterými mohou být provize, odměny právníkům či náklady na znalecké ocenění nakupovaných pohledávek.

Tabulka 1 Oceňování pohledávek

Aktivum	Hodnota při pořízení	Hodnota k rozvahovému dni
Pohledávky	jmenovitá hodnota nebo pořizovací cena	nižší z hodnot (jmenovitá hodnota a pořizovací cena vs. tržní cena), nebo reálná hodnota (derivátové kontrakty a pohledávky zajištěné deriváty)

Zdroj: Vlastní zpracování.

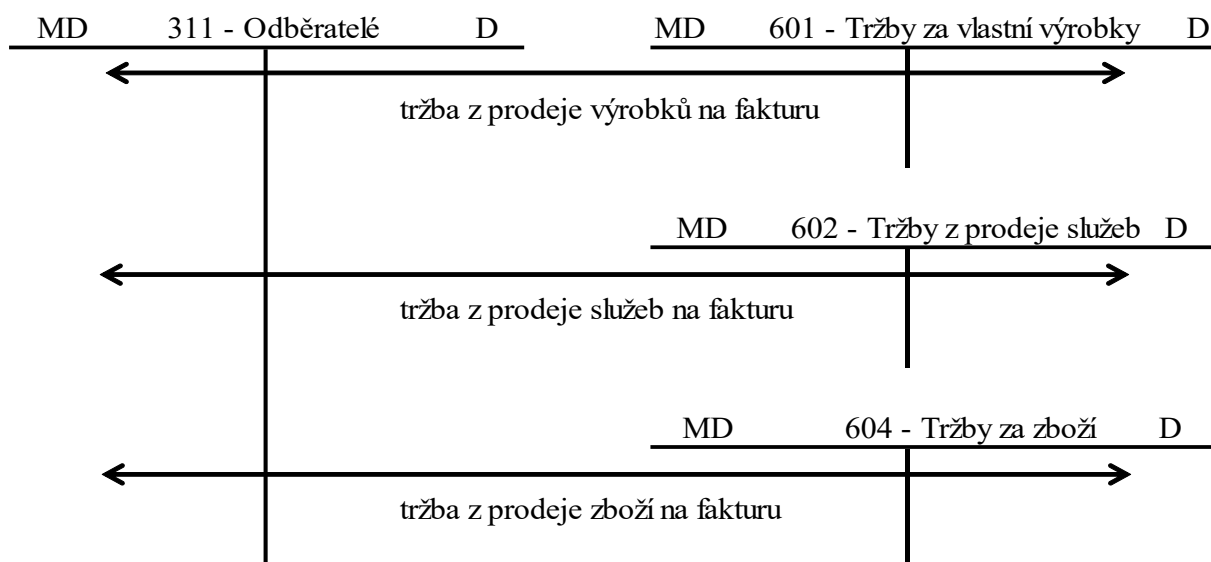
311 – Odběratelé (Pohledávky z obchodních vztahů)

Jedná se o aktivní rozvahový účet. Používá se pro zaznamenání hospodářských operací spojených s obchodními partnery (odběrateli), kterým účetní jednotka dodává zboží, výrobky, služby či jiné produkty. Na tomto účtu se bude účtovat v případě, že účetní jednotka **vystaví fakturu** s určitou dobou splatnosti. Do doby, než je pohledávka splatná, poskytuje příslušná účetní jednotka svému odběrateli tzv. „obchodní úvěr“.

V České republice se často používá doba splatnosti vystavených faktur 14 - 30 dní, v případě obchodních partnerů ze zahraničí tato doba může být i déle. Vše záleží na sjednaných obchodních podmínkách. Na tomto účtu se budou účtovat i pohledávky vůči odběrateli dlouhodobé, tj. splatné za dobu delší než 1 rok od vystavení faktury. Pro vykázání v rozvaze je rozhodující **zbytková doba splatnosti** k okamžiku sestavení účetní závěrky. To znamená, že k datu účetní závěrky se určuje krátkodobost či dlouhodobost pohledávky dle toho, zda pohledávka bude v evidenci účetní jednotky část nebo celé následující účetní období. V praxi se často používá analytické členění tohoto účtu např. dle měny, času, odběratele apod. Dále je nutné vést oddělenou evidenci pohledávek po lhůtě splatnosti.

Při vystavení faktury vzniká podniku pohledávka a zároveň je vykázán výnos. Při běžném obchodním styku je nejčastější formou výnosu tržba za prodej výrobků, zboží či služeb. Účetní zachycení této transakce je zachyceno na obrázku 1.

Obrázek 1 Účtování tržeb prodej výrobků, zboží či služeb

Zdroj: Vlastní zpracování.

V případě úhrady pohledávek vyjádřených v peněžních jednotkách zahraniční měny mohou vzniknout kurzové rozdíly (kurzový zisk či ztráta). Související účetní případy jsou zachyceny na obrázku 2. Kurzové rozdíly mohou vzniknout i při přepočtu hodnoty pohledávek vyjádřených v peněžních jednotkách zahraniční měny na českou měnu k rozvahovému dni.

Obrázek 2 Účtování úhrady pohledávek vyjádřených v cizí měně

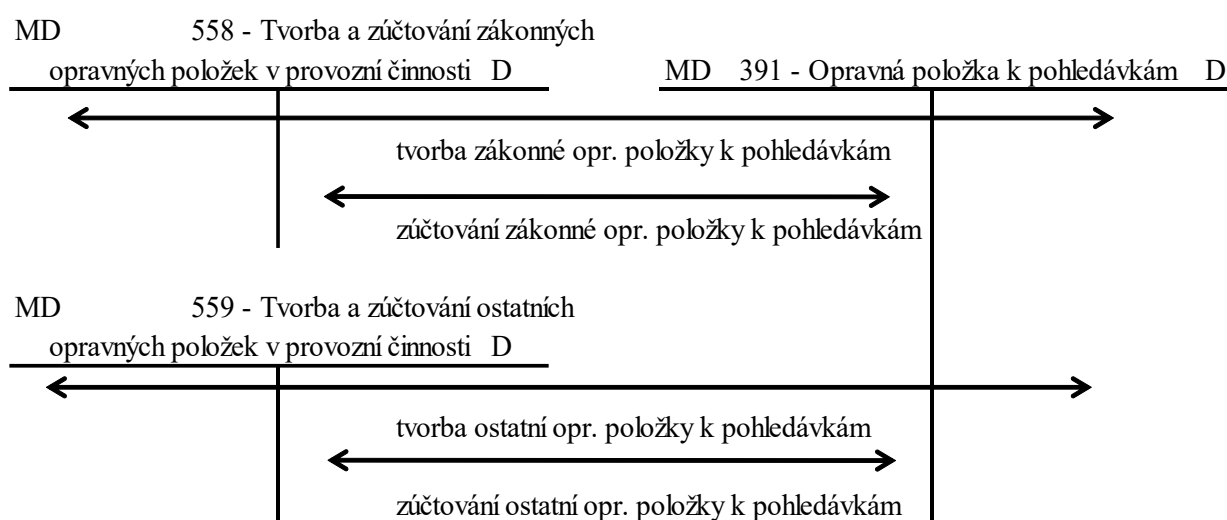
Zdroj: Vlastní zpracování.

Pokud byl původní kurz 26 Kč za euro a došlo k jeho posílení na 25 Kč za euro, podnik vykáže kurzovou ztrátu, neboť obdrží za stejný obnos v eurech méně korun. Při snížení hodnoty koruny na 27 Kč za euro vykáže podnik kurzový zisk, neboť obdrží za stejný obnos v eurech více korun.

V případě, že odběratel v dané době splatnosti neuhradil pohledávku, musí účetní jednotka uplatnit zásadu opatrnosti a vytvořit opravné položky. Jejich tvorba a následné rušení ovlivňuje výsledek hospodaření. Lze rovněž v souladu se zákonem o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů vytvářet daňově uznatelné opravné položky. U nepromlčených pohledávek je nutné rozlišovat:

- malé pohledávky“ (do Kč 30 000,- u jednoho subjektu, min. 12 měsíců po splatnosti) – lze tvořit opravnou položku až 100% hodnoty,
- „velké pohledávky“ – neplatí výše uvedené limity – opravná položka ve výši:
  - 50% - uplynulo 18 měsíců od splatnosti,
  - 100% - uplynulo 30 měsíců od splatnosti.

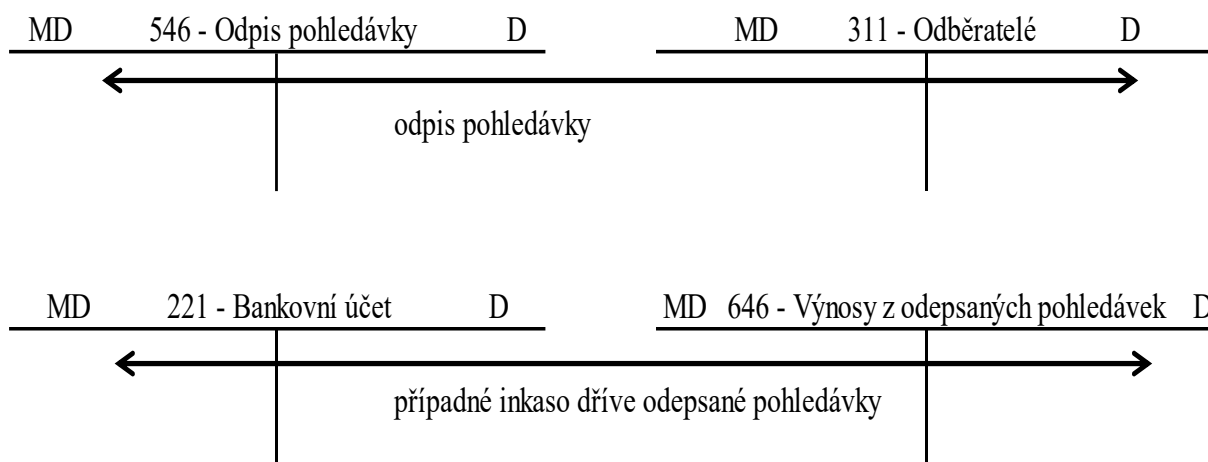
V případě pohledávek nabytých postoupením, jejichž hodnota bez příslušenství přesahuje 200 000 Kč, lze tvořit opravné položky pouze tehdy, jestliže se podnik řádně účastní rozhodčího, soudního nebo správního řízení. V případě, že účetní jednotka nesplňuje ustanovení zákona o rezervách, může se rozhodnout tvořit opravné položky, které nejsou daňově uznatelné. V rozvaze se opravné položky zachycují v rámci položky korekce. Účetní zachycení opravných položek je zachyceno na obrázku 3.

Obrázek 3 Účtování opravných položek k pohledávkám

Zdroj: Vlastní zpracování.

Jestliže není reálné očekávat uhrazení pohledávky, je možné účtovat o odpisu pohledávek. Odpis pohledávek je možný např. v situaci, kdy se jedná o pohledávky za dlužníkem, u něhož zrušil soud konkurz pro nedostatek majetku nebo za dlužníkem, který zemřel bez dědiců. Pokud před odpisem pohledávky byla tvořena opravná položka, je nejprve nutné zrušit opravnou položku a následně provést trvalý odpis hodnoty pohledávky. Účetní zachycení odpisu pohledávek a případné úhrady odepsané pohledávky je zachyceno na obrázku 4.

Obrázek 4 Účtování odpisu pohledávek

Zdroj: Vlastní zpracování.

312 – Směnky k inkasu

Jedná se o aktivní rozvahový účet. Používá se pro zaznamenání hospodářských operací spojených se směnkami, které příslušná účetní jednotka obdrží od svého obchodního partnera jakožto úhradu splatné pohledávky. Na tomto účtu se bude zaznamenávat směnka k inkasu, která bude splatná nejpozději do jednoho roku a zároveň bude splatná v příslušném účetním období. V praxi se často používá analytické členění tohoto účtu zejména dle měny. Dané transakce je též možno zobrazit v rámci účtové skupiny 25.

Směnka představuje cenný papír představující závazek výstavce/směnečníka k úhradě částky uvedené na směnce směnečnému věřiteli uvedenému na směnce v určitý čas. Z důvodu odložení splatnosti původní pohledávky/závazku jsou se směnkou spojeny úrokové náklady/výnosy (**hodnota směnky se zvyšuje o alikvotní úrokový náklad/výnos**). U směnek je možné rozlišit následující druhy:

- **vlastní směnka** – obsahuje bezpodmínečný písemný slib výstavce uhradit v daném čase určitou částku majiteli směnky ve sjednaném místě,
- **cizí směnka** – obsahuje bezpodmínečný písemný příkaz výstavce směnky směnečníkovi zaplatit v daném čase určitou částku majiteli směnky – směnečník musí cizí směnku akceptovat,
- **směnka cizí na vlastní řad** – výstavce je zároveň osobou, které má být placeno,
- **zastřená vlastní směnka** – výstavce a směnečník je tatáž osoba.

Směnka může plnit několik funkcí. Jedná se zejména o funkci:

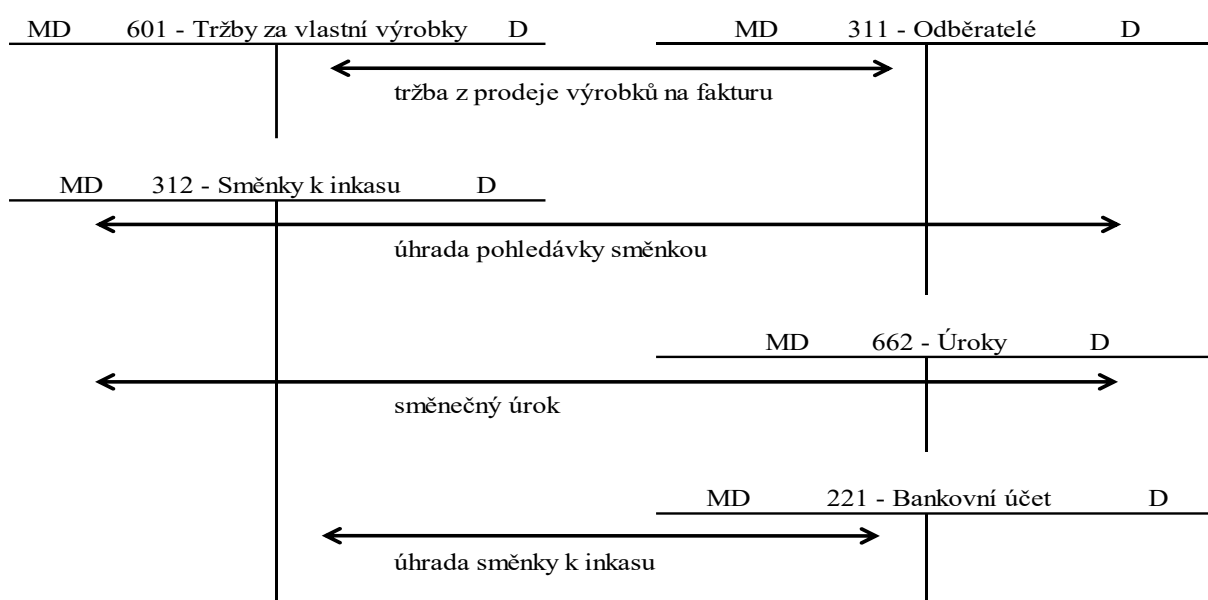
- **platební** – slouží k úhradě existujícího dluhu,
- **zajišťovací** – slouží jako záruka pro věřitele při případném nezaplacení faktury ze strany odběratele,
- **úvěrovou** – možnost získání hotovosti prostřednictvím předání směnky k eskontu bance.

Směnka by měla mít následující náležitosti:

- označení směnky v textu listiny v daném jazyce,
- bezpodmínečný příkaz/slib zaplatit určitou peněžitou částku,
- jméno směnečníka – kdo má platit,
- údaj o splatnosti – přesně, při předložení apod.,
- údaj o místě splatnosti,
- jméno směnečného věřitele – komu má být placeno,
- datum a místo vystavení směnky,
- podpis výstavce.

Účetní operace související se směnkou k inkasu je možné zachytit na obrázku 5.

Obrázek 5 Účtování směnek k inkasu

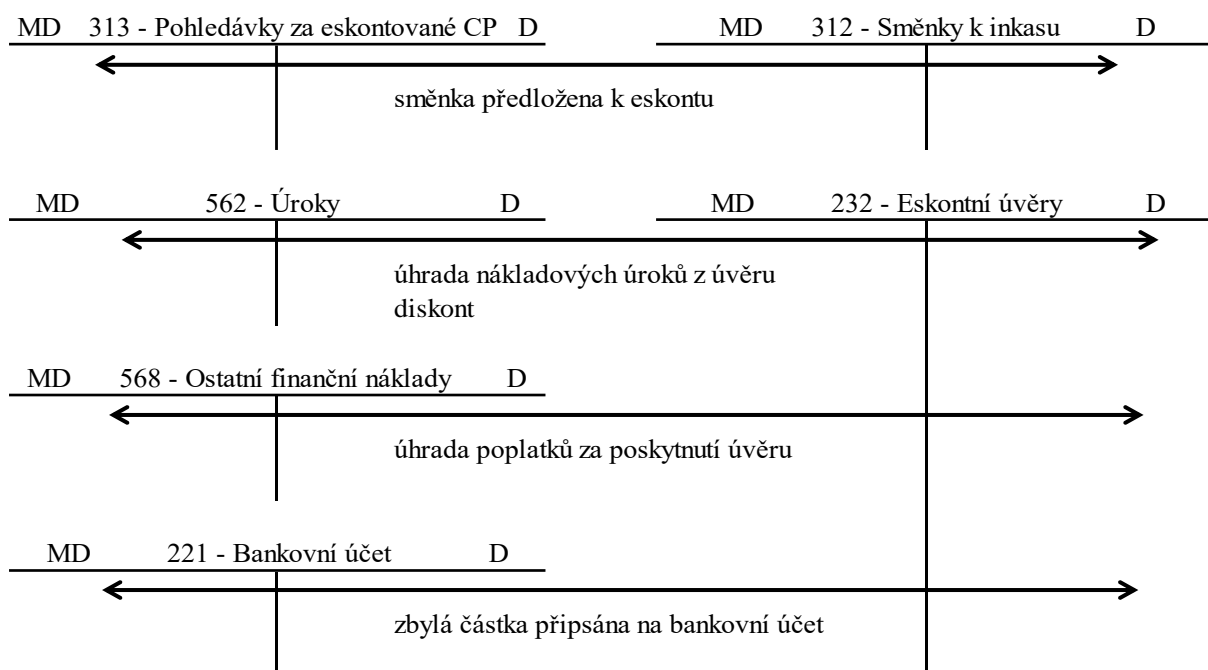
Zdroj: Vlastní zpracování.

313 – Pohledávky za eskontované cenné papíry

Jedná se o aktivní rozvahový účet. Používá se pro zaznamenání hospodářských operací spojených s eskontem směnky u příslušného peněžního ústavu. Samotné předání směnky bance k eskontu se zaznamenává na daném účtu jako pohledávky.

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole (viz Účtová třída 2), eskontní úvěr poskytuje peněžní ústav (banka) na základě eskontu (či jiného cenného papíru, který účetní jednotka v eviduje v rámci aktiv). Ta ji předá bance k posouzení. Pokud je směnka dostatečně kvalitní, peněžní ústav poskytne eskontní úvěr. Za tuto službu si účtuje poplatky a strhává úrok. Účetní operace související s eskontem směnky je možné zachytit na obrázku 6. V případě převodu peněžních prostředků mezi bankovním a úvěrovým účtem je třeba vzít v úvahu transakce s účtem 261 – Peníze na cestě).

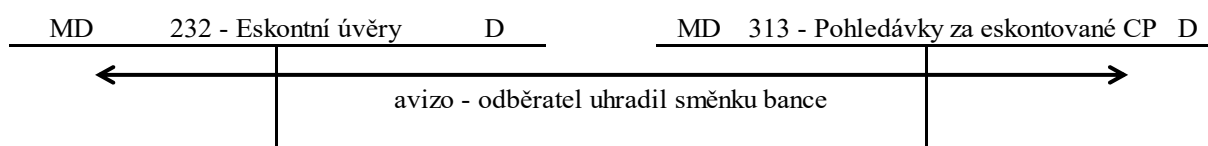

Obrázek 6 Účtování eskontu směnky

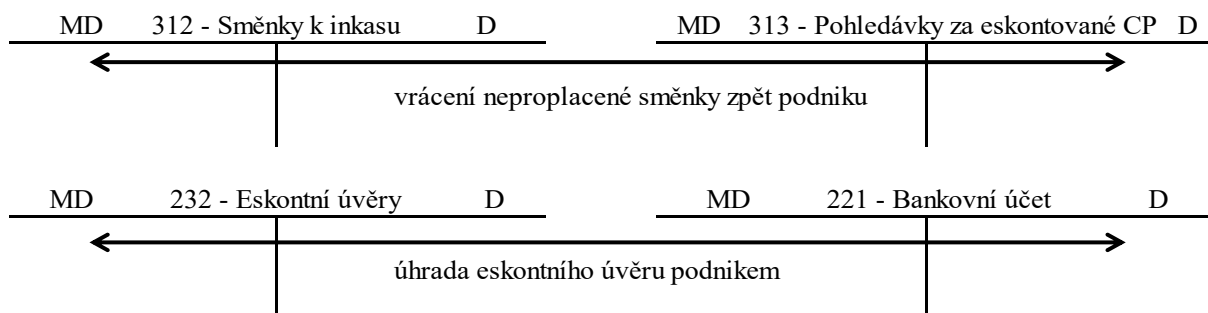
Zdroj: Vlastní zpracování.

V době splatnosti směnky hradí dlužník svůj závazek peněžnímu ústavu, nikoliv účetní jednotce, která vlastnila směnku před poskytnutím eskontního úvěru. Pokud by dlužník nezaplatil peněžnímu ústavu v daném termínu, banka dluh nevymáhá a předá příslušnou směnku zpět příslušné účetní jednotce. Zároveň od ní bude požadovat úhradu směnky v plné výši. Související účetní operace je možné zachytit na obrázku 7. V případě převodu peněžních prostředků mezi bankovním a úvěrovým účtem je třeba vzít v úvahu transakce s účtem 261 – Peníze na cestě)

a) Odběratel uhradil směnku bance

b) Odběratel neuhradil směnku bance

Obrázek 7 Účtování úhrady směnečného úvěru

Zdroj: Vlastní zpracování.

314 – Poskytnuté zálohy a závdavky – dlouhodobé a krátkodobé

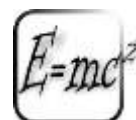
Jedná se o aktivní rozvahový účet. Daný účet se používá pro zaznamenání hospodářských operací spojených s krátkodobými či dlouhodobými zálohami a závdavky. V současné době se jedná především o zálohy na služby, které požaduje dodavatel uhradit před započítáním příslušné služby. Zálohy na zásoby eviduje účetní jednotka ve skupině 15 – Poskytnuté zálohy na zásoby. Zálohy na pořízení dlouhodobého majetku se evidují ve skupině 05 – Poskytnuté zálohy na dlouhodobý majetek. Analytické členění se používá nejčastěji dle subjektu, kterému byla záloha uhrazena, příp. dle typu služby, o kterou se jedná.

Do doby, než příslušný obchodní partner poskytne protiplnění nejčastěji v podobě příslušné služby, eviduje daná účetní jednotka poskytnutou zálohu jako svoji pohledávku vůči obchodnímu partnerovi. Následně se záloha zúčtovává s přijatou fakturou od dodavatele a hradí se případný rozdíl mezi celkovou hodnotou přijaté faktury a poskytnutou zálohou.

Jestliže před vlastní dodávkou zboží či služeb byla dodavatelem požadovaná záloha, postupuje se při účetním zachycení souvisejících transakcí způsobem znázorněným v tabulce 2.

Tabulka 2 Účtování poskytnutých záloh

	Doklad	Popis hospodářské operace	Částka v Kč	Účet	
				MD	D
1	VBÚ	Poskytnutí zálohy (včetně DPH)	121 000	314	221
2	VÚD	Nárok na odpočet DPH ze zálohy	21 000	343	314
3a	FAP	služby - smluvní cena	200 000	518	321
3b		služby - doúčtování DPH	21 000	343	321
3c		započtení zálohy	100 000	321	314
4	VBÚ	doplatek faktury	121 000	321	221

Zdroj: Vlastní zpracování.

Pokud by se nakupoval materiál či dlouhodobý majetek, použije se místo účtu 314 odpovídající účet ze skupiny 15, resp. 05. Při výpočtu odpočtu DPH u faktury se základ daně stanoví jako rozdíl mezi smluvní cenou a výši poskytnuté zálohy bez DPH (200 000 – 100 000). Velikost doplatku faktury se zjistí jako zůstatek na účtu 321, tj. jako rozdíl smluvené ceny včetně DPH a poskytnuté zálohy bez DPH (221 000 – 100 000).

315 – Ostatní pohledávky

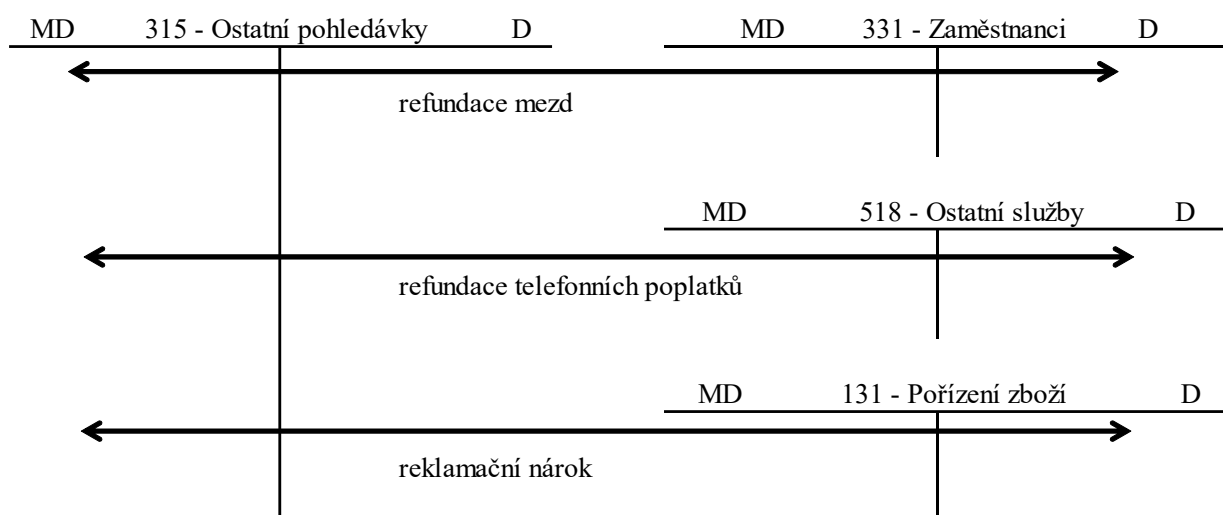
Jedná se o aktivní rozvahový účet. Daný účet se používá pro evidenci a zaznamenání účetních transakcí spojených s pohledávkami evidovanými vůči obchodním partnerům, které nebylo možné zaznamenat na předchozí účty ve skupině 31 – Pohledávky (krátkodobé i dlouhodobé).

Jedná se například o zúčtování reklamací vůči dodavateli, který poskytl službu, materiál či zboží ve snížené kvalitě, množství apod. Analytickou evidenci je žádoucí tvořit zejména dle měny či obchodního partnera. Dále může jít o účtování:

- refundací mezd od jiných účetních jednotek za půjčené pracovníky,
- refundací jiných nákladů spotřebovaných jinými účetními jednotkami (telefonní služby, spotřebovaná energie apod.),
- nároků na přiznané náhrady soudních poplatků od jiných podniků,
- nárok na záruční paušál.

Účtování ostatních pohledávek je zachyceno na obrázku 8.

Obrázek 8 Účtování ostatních pohledávek

Zdroj: Vlastní zpracování.

2.1.2. ZÁVAZKY (krátkodobé)

32–Závazky (krátkodobé)

321 – Dodavatelé (Dluhy z obchodních vztahů)

322 – Směnky k úhradě

324 – Přijaté provozní zálohy a závdavky

325 – Ostatní dluhy

321 – Dodavatelé (Dluhy z obchodních vztahů)

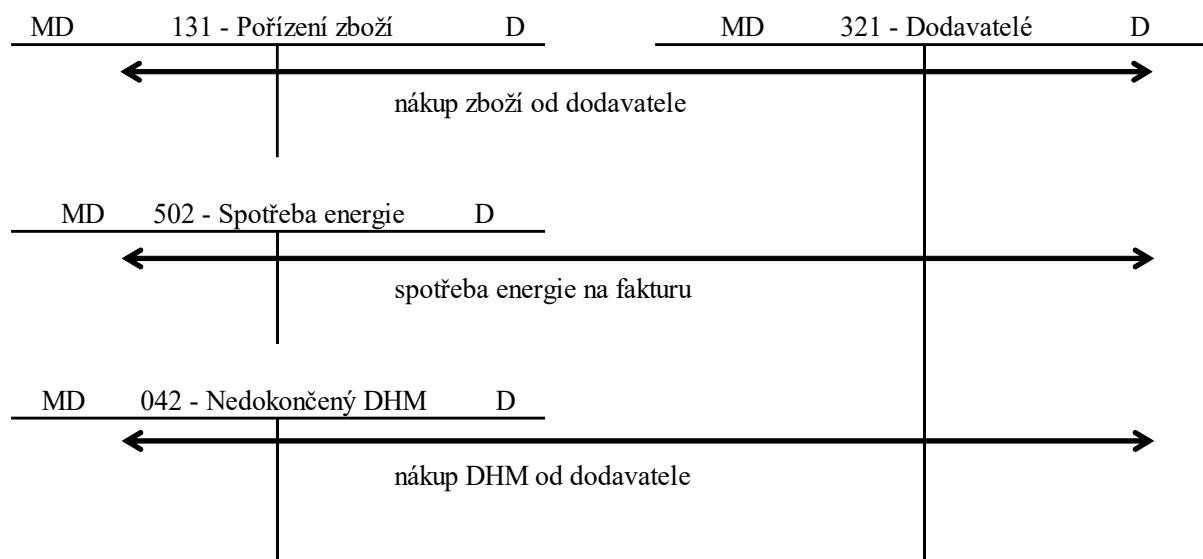
Jedná se o pasivní rozvahový účet. Používá se pro zaznamenání hospodářských operací spojených s obchodními partnery – dodavateli, od kterých účetní jednotka nakupuje zboží, materiál, služby či jiné produkty. Na tomto účtu se bude účtovat v případě, že účetní jednotka obdrží přijatou fakturu od svého dodavatele s určitou dobou splatnosti. Do doby, než je dluh účetní jednotky splatný, poskytuje dodavatel dané účetní jednotce tzv. „**obchodní úvěr**“.

V České republice se často používá doba splatnosti přijatých faktur 14 -30 dní, v případě obchodních partnerů ze zahraničí tato doba může být i déle. Vše záleží na sjednaných obchodních podmínkách. Na tomto účtu se budou účtovat i dluhy vůči dodavateli pouze krátkodobé, tj. splatné nejpozději do 1 roku od vystavení faktury příslušným dodavatelem. Pro vykázání v rozvaze je rozhodující **zbytková doba splatnosti** k okamžiku sestavení účetní

závěrky. V praxi se často používá analytické členění tohoto účtu např. dle měny, času, dodavatele apod. Dále je nutné vést oddělenou evidenci závazků po lhůtě splatnosti.

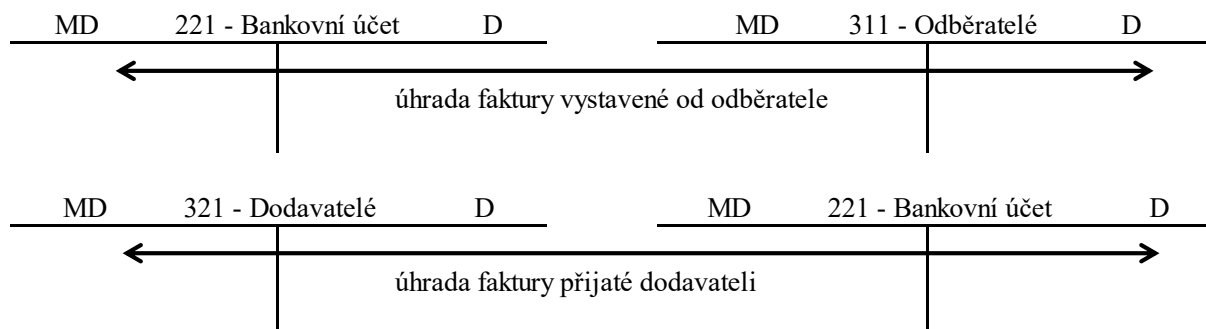
Při přijetí faktury vzniká podniku závazek a zároveň je vykázán přírůstek zásob, dlouhodobého majetku či přírůstek nákladů. Účetní zachycení této transakce je zachyceno na obrázku 9.

Obrázek 9 Účtování přijaté faktury

Zdroj: Vlastní zpracování.

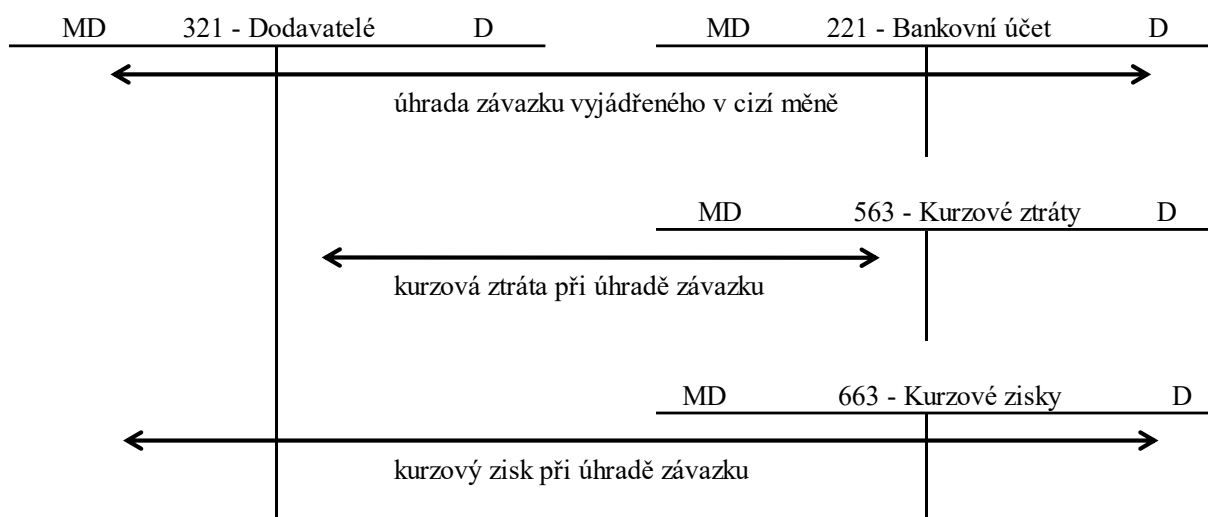
Úhrada pohledávek a závazků z obchodního styku se obvykle provádí převodem peněžních prostředků z bankovního účtu. Účetní zachycení těchto transakcí je zachyceno na obrázku 10.

Obrázek 10 Úhrada pohledávek a závazků

Zdroj: Vlastní zpracování.

V případě úhrady závazků vyjádřených v peněžních jednotkách zahraniční měny mohou vzniknout kurzové rozdíly (kurzový zisk či ztráta). Související účtování je zachyceno na obrázku 11. Kurzové rozdíly mohou vzniknout i při přepočtu hodnoty závazků vyjádřených v peněžních jednotkách zahraniční měny na českou měnu k rozvahovému dni.

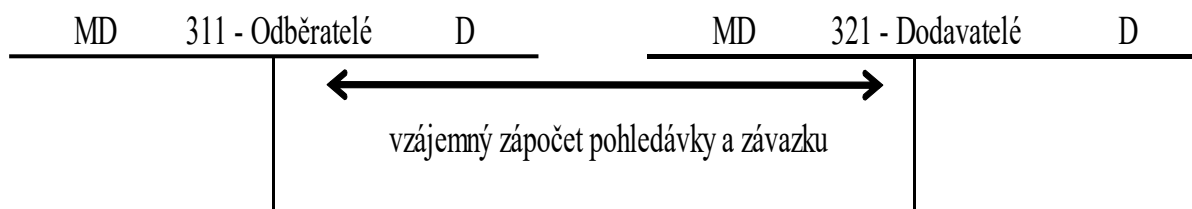
Obrázek 11 Účtování úhrady pohledávek vyjádřených v cizí měně

Zdroj: Vlastní zpracování.

Pokud byl původní kurz 26 Kč za euro a došlo k jeho posílení na 25 Kč za euro, podnik vykáže kurzový zisk, neboť uhradí za stejný obnos v eurech méně korun. Při snížení hodnoty koruny na 27 Kč za euro vykáže podnik kurzovou ztrátu, neboť uhradí za stejný obnos v eurech více korun.

V případě, že podnik má současně závazek i pohledávku vůči stejnému subjektu, může dojít k vzájemnému zápočtu příslušné pohledávky a závazku (jestliže není zakázáno právními předpisy). Účetní zachycení příslušných transakcí je zachyceno na obrázku 12.

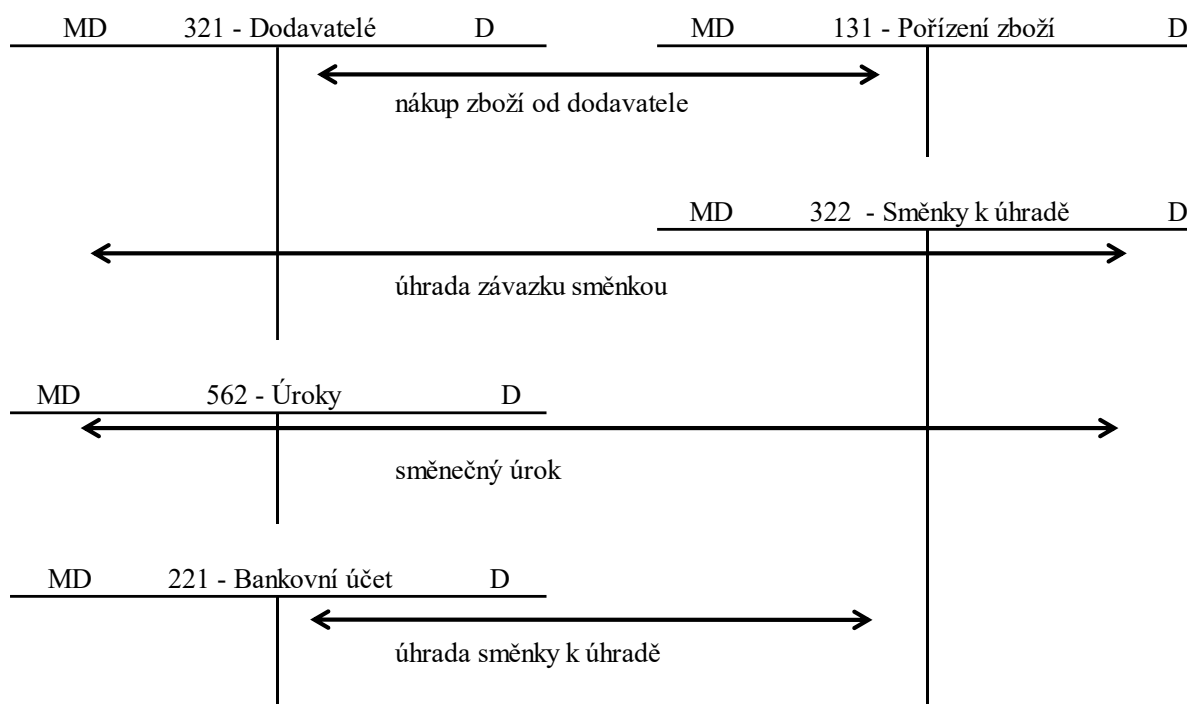
Obrázek 12 Účtování vzájemného zápočtu pohledávek a závazků

Zdroj: Vlastní zpracování.

322 – Směnky k úhradě

Jedná se o pasivní rozvahový účet. Používá se pro zaznamenání hospodářských operací spojených se směnkami, které příslušná účetní jednotka vystaví svému obchodnímu partnerovi jakožto úhradu splatného dluhu. Na tomto účtu se bude zaznamenávat směnka k úhradě, která bude splatná nejpozději do jednoho roku. V případě dlouhodobé směnky se transakce zachytí na účtu 478 – Dlouhodobé směnky k úhradě. V praxi se často používá analytické členění tohoto účtu zejména dle měny. Účetní operace související se směnkou k inkasu je možné zachytit na obrázku 13.

Obrázek 13 Účtování směnek k inkasu

Zdroj: Vlastní zpracování.

324 – Přijaté provozní zálohy a závdavky

Jedná se o pasivní rozvahový účet. Daný účet se používá pro zaznamenání hospodářských operací spojených s krátkodobými přijatými zálohami a závdavky, které příslušná účetní jednotka obdrží od svého obchodního partnera před dodáním výrobků, zboží, služeb či jiných produktů.

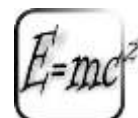

Do doby, než daná účetní jednotka poskytne protiplnění svému odběrateli, eviduje přijatou zálohu či závdavek jako svůj dluh vůči obchodnímu partnerovi. Následně se záloha zúčtovává s fakturou vystavenou odběrateli. Odběratel pak následně hradí případný rozdíl mezi celkovou hodnotou vystavené faktury a přijatou zálohou. Analytické členění se používá nejčastěji dle subjektu, od kterého byla záloha přijata, příp. dle typu produktu, měny apod.

Z hlediska zákona o dani z přidané hodnoty je nutné stanovit okamžik uskutečnění účetního případu, kdy plátcí DPH vzniká povinnost přiznat daň při dodání zboží nebo poskytnutí služby. Tato povinnost vzniká dnem dodání zboží, dnem příklepu při vydražení zboží ve veřejné dražbě či dnem přenechání zboží k užívání. Je-li před uskutečněním zdanitelného plnění přijata záloha, vzniká povinnost přiznat daň z přijaté částky ke dni přijetí této zálohy. Jedno z možných účetních zachycení přijatých záloh je zachyceno v tabulce 3.

Tabulka 3 Účtování přijatých záloh

	Doklad	Popis hospodářské operace	Částka v Kč	Účet	
				MD	D
1	VBÚ	Příjetí zálohy (včetně DPH)	121 000	221	324
2	VÚD	Samovyměření DPH ze zálohy	21 000	324	343
3a	FAP	poskytnutí služeb - smluvní cena	200 000	311	602
3b		poskytnutí služeb - doúčtování DPH	21 000	311	343
3c		započtení zálohy	100 000	324	311
4	VBÚ	doplatek faktury	121 000	221	311

Zdroj: Vlastní zpracování.

Při výpočtu DPH u faktury se základ daně stanoví jako rozdíl mezi smluvní cenou a výši přijaté zálohy bez DPH (200 000 – 100 000). Velikost doplatku faktury se zjistí jako zůstatek na účtu 311, tj. jako rozdíl smluvené ceny včetně DPH a přijaté zálohy bez DPH (221 000 – 100 000).

325 – Ostatní dluhy

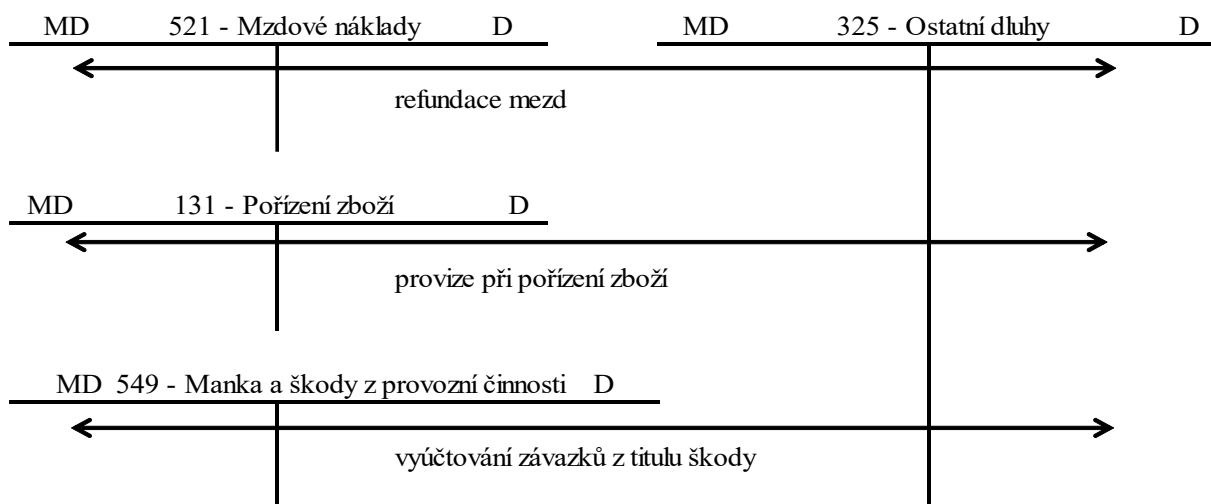
Jedná se o pasivní rozvahový účet. Daný účet se používá pro evidenci a zaznamenání účetních transakcí spojených s dluhy evidovanými vůči obchodním partnerům, které nebylo možné zaznamenat na předchozí účty ve skupině 32 – Závazky (krátkodobé).

Jedná se například o zúčtování:

- provizí při pořízení majetku,
- závazků z titulu refundace mezd,
- refundací nákladů spotřebovaných podnikem placených jiným účetním jednotkám (hovorné apod.).

Analytická evidence je možná zejména dle měny či obchodního partnera. Účetní operace týkající se ostatních dluhů je možné zachytit na obrázku 14.

Obrázek 14 Účtování ostatních dluhů

Zdroj: Vlastní zpracování.

SHRNUTÍ

Účtová třída 3 se zabývá zúčtováním pohledávek a závazků účetní jednotky. Jedná se tedy o zaznamenání účetních transakcí mezi účetní jednotkou a jejím vnějším okolím. V této účtové třídě lze nalézt rozvahové účty aktivní a pasivní. Aktiva budou představovat pohledávky, které se z hlediska času budou členit na krátkodobé (splatné nejpozději do 1 roku) a dlouhodobé (splatné nad 1 rok). Pasivními účty se rozumí závazky (dluhy účetní jednotky). V účtové třídě 3 se jedná o závazky krátkodobé (tj. splatné nejpozději do 1 roku). Dlouhodobé závazky se zachycují v účtové třídě 4.

LITERATURA

HASPROVÁ, Olga a Zdeněk BRABEC. *Základy účetnictví podnikatelských subjektů*. Vydání 2. aktualizované. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Ekonomická fakulta, Katedra financí a účetnictví, 2019. ISBN 978-80-7494-490-1.

